एकाइ १३ · प्यारो प्रकृति

थप चुनौतीपूर्ण अभ्यास प्रश्न

पूर्णाङ्क ४८

उत्तर छुट्टै कागजमा लेख्नुहोस्।

१ करणलाई अकरण [३]

दिइएका वाक्यलाई अकरणमा बदल्नुहोस्; च लाई भने करणमा बदल्नुहोस्। ‘न’ कहाँ बस्छ, ध्यान दिनुहोस्। प्रत्येकको ०.५ अङ्क छ।

क. बारीमा मकै फल्यो।
ख. चरा उडेछन्।
ग. यो पिपल हो।
घ. ढोका खोल्नुहोस्।
ङ. सबै बालक खुसी छन्।
च. न त घामले पोल्यो न त पानीले भिजायो।

२ कुरा राम्रो, वाक्य अकरण [३]

दिइएका वाक्य करण हुन् कि अकरण, लेख्नुहोस्। कुराको अर्थ होइन, क्रियाको रूप हेर्नुहोस्। प्रत्येकको ०.५ अङ्क छ।

क. गाउँमा दुःख छैन।
ख. जङ्गल मासियो।
ग. कसैले पनि रुख काटेन।
घ. न त चराले खायो न त किराले खायो।
ङ. फोहोर नफाल्नुहोस्।
च. बोट मरेछ।

३ गर्ने र गराउने [३]

क देखि ग सम्म कोष्ठकको व्यक्तिलाई गराउने कर्ता बनाई प्रेरणार्थक वाक्य लेख्नुहोस्। घ र ङ लाई अप्रेरणार्थक बनाउनुहोस्। च प्रेरणार्थक बन्छ कि बन्दैन, कारणसहित लेख्नुहोस्। प्रत्येकको ०.५ अङ्क छ।

क. दाइले रुख रोप्यो। (बुबा)
ख. बालकले भात खायो। (आमा)
ग. बहिनी विद्यालय पुगी। (दिदी)
घ. गुरुले विद्यार्थीलाई कविता लेखाउनुभयो।
ङ. आमाले नानीलाई दुध खुवाउनुभयो।
च. आज शनिबार हो।

४ प्रत्यय छ कि छैन? [३]

शब्दमा प्रत्यय भए ‘मूल शब्द वा धातु + प्रत्यय’ गरी देखाउनुहोस्। नभए किन छैन, लेख्नुहोस्। प्रत्येकको ०.५ अङ्क छ।

क. पोसिलो
ख. लेखक
ग. सडक
घ. खेलौना
ङ. मानवता
च. सामाजिक

५ पङ्क्तिको लय गन्नुहोस् [३]

'प्यारो प्रकृति' को यो पङ्क्ति शार्दूलविक्रीडित छन्दमा छ। हलन्त लागेको वर्ण छुट्टै अक्षर हुँदैन भन्ने नबिर्सी अक्षर गन्नुहोस्।

अग्लो बोट बनेर बढ्छ बिरुवा पर्याप्त पानी परे

क. यो पङ्क्तिमा जम्मा कति अक्षर छन्?
ख. अर्धविश्राम कुन शब्दपछि लिइन्छ?
ग. 'बढ्छ' मा कति अक्षर छन्, र किन?

६ कवितामा लुकेको अर्थ [३]

कविताका यी विम्ब खोल्नुहोस्।

क. कविले हिमाल 'हाँस्छ' भनेका छन्। हिमाल साँच्चै हाँस्दैन भने यसलाई के भनिन्छ, र यहाँ हाँसो के हो?
ख. मान्छेले आनन्दको 'दोहन' गर्छ। 'दुहुनु' शब्दले मान्छेले प्रकृतिसँग कसरी व्यवहार गर्नुपर्छ भन्ने बताउँछ?
ग. चौथो श्लोकमा पानीले जगत् निर्मल बनाउँछ। त्यसलाई कविले मान्छेको मनसँग कसरी जोडेका छन्?

७ अपठित गद्यांश [५]

दिइएको गद्यांश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर लेख्नुहोस्।

मूलको पानी

हाम्रो गाउँको माथिल्लो वनमा एउटा मूल थियो। जमुनाकी हजुरआमाले त्यहींबाट गाग्रो भर्नुभएको थियो। तर सडक बनाउँदा र दाउरा काट्दा वन पातलिँदै गयो। एक वर्ष मूल सुक्यो। महिलाहरू बिहान दुई घण्टा तल खोलासम्म झर्न थाले।

जमुनाले आमा समूहको बैठकमा भनिन्, "हामीले माथि बिरुवा रोप्नुपर्छ।" कतिपयले हाँसे, "आज रोपेको बोट कहिले ठुलो हुने? कहिले पानी आउने?" जमुनाले युवालाई बिरुवा रोपाइन्, र वर्षाभरि पालो बाँधेर गोठालाबाट जोगाइन्। पहिलो दुई वर्ष केही भएन।

चौथो वर्षको बर्खापछि मूलबाट सानो धारा फेरि बग्न थाल्यो। त्यो पानी पहिलेजति थिएन, तर गाउँका बुढा बाले त्यसमा हात चोबेर भने, "जमुना, हाम्रो वनले सास फेर्न थाल्यो।"

क. मूल सुक्नुको कारण गद्यांशअनुसार के थियो?
ख. 'आज रोपेको बोट कहिले ठुलो हुने?' भन्नेहरूको सोचमा के कमी थियो?
ग. 'जमुनाले युवालाई बिरुवा रोपाइन्।' लाई अप्रेरणार्थक वाक्यमा बदल्नुहोस्।
घ. 'हाम्रो वनले सास फेर्न थाल्यो' मा कुन अर्थ लुकेको छ?
ङ. जमुनाको काम 'प्यारो प्रकृति' को तेस्रो श्लोकसँग कसरी मिल्छ?

८ एउटै अर्थ फरक रूप [४]

अर्थ नबदली करण वाक्यलाई अकरण र अकरण वाक्यलाई करण बनाउनुहोस्। शब्द बदल्न सकिन्छ।

क. ऊ गाउँमै बस्छ।
ख. बोट मरेको छैन।
ग. सबैले कविता बुझे।
घ. बाटो टाढा छैन।

९ त्रुटि पहिचान र सुधार [४]

तलको अनुच्छेदमा शिरबिन्दु लेख्नुपर्ने ठाउँमा आठओटा त्रुटि छन्। तिनलाई पहिचान गरी अनुच्छेद शुद्ध पारेर कापीमा लेख्नुहोस्।

प्रकृतिको सम्रक्षण हाम्रो सम्स्कार हो। यो सम्सार हाम्रो मात्र होइन। कुनै जीवको वन्श मासिन नदिऊँ किनभने हिन्सा ठिक होइन। सम्योगले गाउँका पाका बाजेसँग भेट भयो। उहाँसँगको सम्वादले मेरो मनको सम्शय हट्यो।

१० भाव विस्तार [४]

दिइएका पङ्क्तिको भाव विस्तार गर्नुहोस्।

अग्लो बोट बनेर बढ्छ बिरुवा पर्याप्त पानी परे
फल्ला उद्यमशीलता समयमै राम्रो लगानी गरे

११ कविता रचना [५]

'हाम्रो खोला' शीर्षकमा आठ पङ्क्तिको कविता लेख्नुहोस्। पहिले एउटा सानो दृश्य रोज्नुहोस्। पङ्क्तिको अन्त्य मिलाउनुहोस्, र अन्तिम पङ्क्तिमा आफ्नो भाव वा कामना राख्नुहोस्। छन्दमै लेख्नुपर्दैन।

'हाम्रो खोला' शीर्षकमा कविता लेख्नुहोस्।

१२ तर्क र प्रतितर्क [४]

दिइएको भनाइको पक्षमा एउटा तर्क र विपक्षमा एउटा प्रतितर्क दिई आफ्नो निष्कर्ष लेख्नुहोस्।

"विकास गर्न रुख काट्नै पर्छ।"

१३ सोच्नुहोस् [४]

तर्कसहित उत्तर लेख्नुहोस्।

कविले प्रकृतिलाई 'प्यारो' र 'गुरु' भनेका छन्। तर बाढी, पहिरो र भुइँचालो पनि प्रकृतिकै काम हुन्। के कविताले प्रकृतिको पूरा चित्र दिएको छ? बाढीबाट घर गुमाएको मान्छेले यो कविता पढ्दा के सोच्ला?

१४ क्रियाकलाप: हाम्रो वरपरका बोट (अङ्क नदिइने)

विद्यालय वा टोल वरपरका पाँचओटा बोट चिनेर कापीमा तालिका बनाई टिप्नुहोस्। नाम नजाने ठुला मान्छेलाई सोध्नुहोस्। बोटले के दिन्छ र त्यसलाई जोगाउन के गर्न सकिन्छ, लेख्नुहोस्।

बोटको नाम	कहाँ छ	मान्छे र अरू जीवलाई के दिन्छ	जोगाउन के गर्ने

Science Playground, कादुन्जे, भक्तपुर
https://science-playground.com/learn/grade-8-nepali/pyaro-prakriti